

De huzaar op het dak

Jean Giono

Uit het Frans vertaald door
Zsuzsó Pennings

Uitgeverij IJzer
Utrecht

Het ochtendgloren verraste Angelo die loom en sprakeloos maar wakker was. De overhangende heuvelrand had hem beschermd tegen de weinige dauw die 's zomers in deze streken valt. Hij wreef zijn paard af met een handvol heidekruid en rolde zijn mantelzak op.

In het dal waar hij reed ontwaakten de vogels. Zelfs in de diepten die nog in nachtelijk duister gehuld waren, was het niet koel. Scheuten grauw licht verlichtten de hemel. Toen kwam vanuit de bossen de rode zon op, vervormd door een wirwar van sombere wolken.

Ondanks de reeds verstikkende hitte verlangde Angelo naar iets warmes. Toen hij het tussendal bereikte dat de heuvels waar hij de nacht had doorgebracht scheidde van een hoger en wilder gebergte twee à drie mijl verderop, waar de eerste zonnestralen de hoge bronzen eikenbossen deden glanzen, zag hij een kleine pachthoeve aan de kant van de weg en in de wei een vrouw in een rode rok die de was verzamelde die ze op het bedauwde gras had uitgespreid.

Hij ging naar haar toe. Haar linnen lijfje liet haar schouders en armen vrij en een flink stuk van haar forse, gebronsde boezem.

‘Neemt u mij niet kwalijk, mevrouw,’ zei hij, ‘zoudt u mij wat koffie kunnen geven, als ik u ervoor betaal?’ Ze antwoordde niet meteen en hij begreep dat zijn zin te hoffelijk had geklonken. En ook dat ‘als ik u ervoor betaal’ was onhandig, zei hij bij zichzelf.

‘Koffie kan ik u geven,’ zei ze, ‘komt u maar mee.’ Ze was groot, maar haar lichaam was zo omvangrijk dat het langzaam als een schip om zijn as draaide. ‘De deur is daar achter,’ zei ze en wees naar het eind van de heg.

In de keuken trof hij alleen een oude man en heel veel vliegen. Maar op de lage kachel waarin een fel vuur raasde, stond naast een ketel met zemelen voor de varkens een koffiekannetje die zo'n heerlijke geur uitwasemde dat Angelo het vertrek, dat helemaal zwart was

van het roet, heel genoeglijk vond. Zelfs de zemelenpap voor de varkens sprak een prachtige taal tot zijn maag die van het droge brood van de vorige avond niet echt voldaan was.

Hij dronk een kom koffie. De vrouw was voor hem gaan staan. Hij zag haar vlezige schouders vol kuiltjes en zelfs de enorme violette bloem van haar borsten. Ze vroeg hem of hij een ambtenaar was. Opgepast, dacht Angelo, ze heeft spijt van de koffie. 'O nee,' zei hij, waarbij hij zorgvuldig vermeed haar mevrouw te noemen. 'Ik ben een koopman uit Marseille. Ik ben op weg naar klanten in de Drôme en maak van de gelegenheid gebruik om een luchtje te scheppen.' Het gezicht van de vrouw werd vriendelijker, vooral nadat hij haar de weg naar Banon had gevraagd. 'U hebt vast wel trek in een ei,' zei ze. Ze had de ketel met zemelen al opzijgeschoven en de braadpan op het vuur gezet.

Hij at een ei en een stuk spek en vier sneden van een dik wit brood, die hem als een veertje zo licht toeschenen. De vrouw liep nu druk moederend om hem heen. Het verbaasde hem dat hij haar zweetlucht zo goed kon verdragen en zelfs de aanblik van de dikke bossen rood okselhaar, die zichtbaar waren als ze haar armen omhoog deed om haar knot vast te zetten. Ze weigerde betaald te worden en begon te lachen omdat hij aandrong en duwde gewoon zijn beurs weg. Angelo vond het heel vervelend dat hij zo onhandig en belachelijk was. Hij had graag willen betalen en het recht willen hebben weg te gaan met het onverschillige en ontspannen air dat zijn gebruikelijke verweer tegen zijn verlegenheid was. Hij maakte een paar vriendelijke opmerkingen en stak de portemonnee weer in zijn zak.

De vrouw wees hem de weg naar Banon die, aan de andere kant van het dal, door het eikenbos omhoog liep. Hij reed een tijdlang in stilte door de groene weiden van de kleine vlakte. Zijn gedachten waren nog volop bij het voedsel dat een uiterst aangename smaak in zijn mond had achtergelaten. Eindelijk zette hij met een zucht zijn paard in draf.

De zon stond hoog; het was heel warm maar het licht was niet fel, het was heel wit en zo compact dat het de aarde ermee in leek te vet-

ten. Al een hele tijd reed Angelo door het eikenbos, over een smalle, met een dikke laag stof bedekte weg waar iedere stap van het paard een wolk deed opwaaien die niet terugviel. Bij iedere bocht kon hij, door het ruwe, dorre onderhout heen, zien dat de sporen van zijn doortocht niet in de kronkelingen van de weg beneden verdwenen. De bomen brachten geen enkele verkoeling. De kleine harde eikenbladeren leken de warmte en het licht juist te reflecteren. De schaduw van het woud was verblindend en verstikkend.

In de door en door verdorde bermen kraakten in het voorbijgaan enkele witte distels alsof de metalen aarde rondom trilde onder de paardenhoeven. Je hoorde alleen het krakend geruis, en ondanks het geluid van de door het stof gedempte stappen was de stilte zo volkomen dat de aanwezigheid van de hoge stomme bomen bijna onwerkelijk werd. Het zadel was gloeiend heet. De bewegingen van de teugels deden schuim opborrelen. Het paard zoog op zijn bit, schraapte zo nu en dan zijn keel en schudde daarbij zijn hoofd. De gestaag toenemende hitte zoemde als een verwarmingsketel waar men onverbiddelijk kolen in stopt. De stammen van de eiken kraakten. In het dorre onderhout, kaal als de vloer van een kerk en badend in dat witte licht dat niet straalde maar verblindde door zijn stoffigheid, liet de tred van het paard lange zwarte stralen glijden. De weg kronkelde met steeds scherpere bochten en hees zich omhoog door oude, met wit korstmos bedekte rotsen en zo nu en dan stootte hij met zijn spits tegen de zon. Dan opende zich in de krijtachtige hemel een ongelooflijk fosforescerende afgrond waaruit een branderige, koortsige en stroperige adem opsteeg waarvan je de vette kleverigheid zag trillen. De enorme bomen verdwenen in die verblinding; grote stukken bos, opgeslokt door het licht, doken op als vage loofwerken van as, zonder omtrek, als onbestemde bijna transparante vormen die de hitte in een traag remous plotseling weer met glanzend slijm bedekte. Toen sloeg de weg af naar het westen en versmalde plotseling tot een ezelspad omzoomd met machtige bomen met stammen die door gouden pijlers werden gedragen, met takken die met knisperende gouden stengels waren omwonden en

met roerloze goudglanzende bladeren die er als in fijn gouddraad gevatte spiegeltjes de contouren van volgden.

Op den duur begon het Angelo te verbazen dat hij geen ander leven zag dan dat van het licht. Er hadden minstens hagedissen moeten zijn en zelfs raven die houden van die gloeiend hete tijden en dan, net als in tijden van sneeuw, op de punt van een tak op de uitkijk zitten. Angelo dacht terug aan de zomermanoeuvres in de heuvels van Garbia; nog nooit had hij zo'n kristalhelder landschap gezien, zo'n glazen stolp, zo'n mineralogisch schimmenspel (zelfs de bomen waren getooid met facetten en prisma's als geslepen bergkristal) en hij was stomverbaasd over de nabijheid van die onmenselijke holen. 'Ik heb de blote schouders van de vrouw die me koffie gaf nog niet achter me gelaten,' zei hij bij zichzelf, 'of ik bevind me in een wereld die verder verwijderd is van die blote schouders dan de maan of de fosforescerende grotten van China, en die bovendien in staat is me te doden. Maar ja, het is de wereld waarin ik leef! In Garbia was er mijn kleine staf en de manoeuvre waar we onze aandacht bij moesten houden als we niet op onze donder wilden krijgen van generaal San Giorgio die zo'n mooie snor had en schold als een koeienhoeder. En dat scheidde me van de wereld en stelde me in staat die tetraëdrische bosschages niet te zien. Misschien is dat met betrekking tot verheven principes ook het slimste wat je kunt doen: je gewoon omgeven met een kleine staf en een vuilbekkende generaal, uit angst te ontdekken dat je opgesloten zit onder een glazen stolp waar een idioot klein lichtstraaltje je al kan doden. Er zitten krijgers van Ariosto in de zon. Daarom probeert eenieder die geen grutter is, zichzelf met verheven principes een ernstig voorkomen te geven.' Niettemin bleef het spel van die bomen, dat lichter was dan een opstijgend veertje, die bomen waarvan hij het gewicht van de kleinste al op honderdduizend kilo schatte en die zich in het licht verborgen of er sneller dan forellen in het water doorheen flitsten, hem verontrusten. Hij wilde zo snel mogelijk naar de top van de heuvel, in de hoop dat daar wat wind zou zijn.

Die was er niet. Hij trof er een heideveld waar het licht en de hitte nog zwaarder drukten. De krijtachtige hemel was volkomen wit, de horizon een verre kronkeling van blauwige heuvels. De kant die Angelo op ging werd in beslag genomen door de grauwe massa van een bergketen die bobbelig en rond maar ook heel hoog was. Het land dat ertussen lag was bezaaid met hoge rotsen die leken op lichtgroen getinte Latijnse zeilen die op hun snede dorpen als wespennesten droegen. De hellingen die die rotsen stutten en waaruit ze bijna kaal oprezen, waren bedekt met bruine eikenbossen en kastanjeboomen. De kleine valleien waarvan je de kapen en de baaien kon zien, liepen tot de voet ervan, gelig of nog witter dan de hemel. Alles trilde en was vervormd door het felle licht en de olieachtige hitte. De stofwolken, rooksluizen en nevels die de door de zon geteisterde aarde uitwasemde, begonnen op te stijgen uit de stoppelvelden waar de oogst al was gemaaid, uit de kleine vuurrode hooischoven, zelfs uit de bossen waar de hitte bezig was het laatste groene gras te verschroeien.

De weg wilde maar niet dalen en liep verder over de heuvelkam, die trouwens heel breed was en leek op een golvend plateau dat links en rechts op de zacht glooiende uitlopers van nog hogere heuvels steunde. Eindelijk reed hij een bos in met kleine witte eiken van nauwelijks twee of drie meter hoog waaronder zich een dik tapijt van bonenkruid en tijm uitstreckte. De stappen van het paard deden een sterke geur opwerpen die de zware, onbeweeglijke lucht op den duur weerzinwekkend maakte. Toch waren er hier enkele sporen van menselijk leven. Zo nu en dan kwam zo'n met krijtwit zomerkruid bedekte oude weg weer uit op de grote weg, draaide meteen het bos weer in, onttrok de hem omzomende bomen aan het oog, maar wekte in ieder geval de indruk ergens heen te gaan. Eindelijk ontwaarde Angelo door de lage eikenbomen heen een schaapskooi. De muren hadden de kleur van brood en ze was bedekt met *lauze*, grote platte stenen. Angelo sloeg de weg in. Hij hoopte daar wat water voor zijn paard te vinden. De muren van de schaapskooi, die op dezelfde manier gestut waren als die van kerken en forten, had-

den geen ramen, en omdat ze haar rug naar de weg toekeerde, zag je ook geen deur. Ondanks zijn rang die hij, zoals hij in momenten van eerlijkheid wrang toegaf, 'voor een schijntje' gekocht had, was Angelo een beroepssoldaat met het instinct van een fourageur. Toen hij de schaapskooi naderde, hoorde hij daarbinnen het geluid van een paard. 'Ze is leeg,' zei hij bij zichzelf, 'en al een hele tijd.' En inderdaad, de lange, op stenen staande drinkbakken van gepolijst hout waren droog en gebleekt als beenderen. Maar uit de wijd openstaande deur kwam wat frisse lucht en de heerlijke geur van oude schapenmest. Toen Angelo nog wat dichterbij kwam hoorde hij daarbinnen een dreunend gezoem en zag hij in de duisternis een soort zwaar, geel gordijn bewegen. Zijn paard begreep net een seconde eerder dan hij dat de stal door zwermen wilde bijen bewoond werd. Het maakte rechtsomkeert en galoppeerde terug naar het bos. Een bocht in de weg bracht het een stuk voorbij de voorkant van de schaapskooi terug, die een paar meter verder boven de toppen van de kleine witte eiken uitstak. De bijen waren in dichte, uitwaaierende zwermen uitgevlogen. In het licht waren ze zwart als deeltjes roet. Ze raasden door de grote deur en de twee dakvensters naar buiten als uit de oogkassen en het gebit van een oude, in het woud achtergelaten schedel.

De nood aan water werd steeds groter. De weg volgde nog altijd de lange dorre kam. In de grote euforie van die ochtend was Angelo vergeten zijn horloge op te winden. Hij schatte dat hij tot dusver minstens vier mijl had afgelegd. Hij probeerde de tijd af te lezen aan de stand van de zon, maar er was geen zon, alleen een verblindend licht dat uit alle hoeken van de hemel tegelijk kwam. Eindelijk besloot de weg te gaan dalen en, plotseling, na een bocht, voelde Angelo op zijn schouders een koelte. Hij keek omhoog en zag dat hij onder het groene bladerdak reed van een grote beukenboom en naast die beuk stonden vier enorme, glinsterende populieren. Hij kon het pas geloven nadat hij het geritsel had gehoord van bladeren die ondanks de afwezigheid van wind het geluid van ruisend water maakten. Achter die bomen was nog een stoppelveld dat niet alleen was

afge oogst, maar waar ook de schoven waren weggehaald en waarin diezelfde ochtend al een paar nieuwe voren waren geploegd. Toen Angelo automatisch zijn paard inhield dat op zijn bit beet en door wilde lopen, zag hij dat het veld achter een wilgenbosje doorliep. Uit dat bosje zag hij drie voor een ploeg gespannen ezels komen. Maar het paard draafde door naar een bosje met esdoorns, populieren en wilgen en hij had nauwelijks tijd om te zien dat de ploeger een pij droeg.

De bron bevond zich in een groepje bomen aan de kant van de weg. Uit een wijde pijp stroomde auberginekleurig water geluidloos in een bassin dat rood kleurde door een dikke laag mos. Van daaruit liep een beek die de weiden bevoeide en waarin een lang gebouw stond van één verdieping hoog. Het gebouw zag er streng en heel schoon uit, nieuw gepleisterd en met recent geschilderde luiken, en het was nog stiller dan de bron.

Toen zijn ogen gewend waren aan het duister zag Angelo een paar stappen verderop, aan de andere kant van de weg, een monnik tegen een boomstam zitten. Hij was mager en leeftijdloos, met een gezicht dat net zo rood was als zijn pij en zijn brandende ogen. ‘Wat een heerlijk plekje,’ zei Angelo met gemaakte ongedwongenheid. De monnik antwoordde niet. Zijn lichtende ogen monsterden het paard, de mantelzak en vooral de laarzen van Angelo, die zich onbehagelijk voelde en het te fris vond onder de bomen. Hij nam het paard bij de teugels en liep ernaast naar de zon toe. ‘Als ik daar blijf,’ zei hij verontschuldiging tot zichzelf, ‘loop ik kans op een longontsteking. Dat water heeft ons goed gedaan en we kunnen best voor het eten nog een paar mijl verder lopen.’ Dat hoofd met de magerheid van een wild dier en vooral de duidelijk zichtbare halsspieren die als touwen dat hoofd aan de pij leken te binden, had indruk op hem gemaakt. ‘En wie weet wat voor bijenzwermen...’ dacht hij, maar toen zag hij een paar honderd passen verderop een huis dat overduidelijk een herberg was (je kon zelfs het uithangbord zien), en hoog boven zijn hoofd een grote vlucht raven die naar het noorden vloog.

‘Saluut, korporaal,’ zei de herbergier, ‘ik heb alles wat uw paard nodig heeft, maar voor u zal dat moeilijker zijn, tenzij u genoeg neemt met mijn middagmaal,’ en met een knipoog lichtte hij het deksel van een pan waarin op een bedje van uien en tomaten gelardeerde kwartels lagen te stoven. ‘En bent u erg verknocht aan uw dolman?’ zei hij met een blik op de mooie zomerjas van Angelo. ‘Mijn stoelen zijn namelijk versleten door de zwartrokken en het stro zal als azijn door de fijne wol heen bijten.’

De man droeg geen hemd, maar een rood postiljonvest op zijn blote lijf. Het dichte haar op zijn borst deed dienst als stropdas. En toen hij naar buiten ging om water over de benen van het paard te gooien, zette hij een oude politiemuts op. ‘Een voormalige soldaat,’ dacht Angelo. Na de waanzinnige hitte kon niets hem beter op zijn gemak stellen. ‘Die Fransen zullen Napoleon nooit te boven komen. Maar nu er alleen nog wevers zijn om tegen te vechten die het recht opeisen om eenmaal per week vlees te eten, gaan ze liever naar de bossen om over Austerlitz te dromen dan ten koste van de arbeiders *Leve Louis-Philippe* te zingen. Die man zonder hemd wacht slechts op een gelegenheid om koning van Napels te worden. Dat is het verschil tussen de beide kanten van de Alpen. Wij hebben geen precedent en dat maakt ons verlegen.’

‘Weet u wat ik in uw plaats zou doen?’ zei de man. ‘Ik zou mijn mantelzak afgespen en binnen over twee stoelen leggen.’

‘Hier zijn geen dieven,’ zei Angelo.

‘En ik dan?’ zei de man. ‘De gelegenheid maakt de dief.’

‘Geloof me, ik zal hem die gelegenheid niet geven,’ zei Angelo kortaf.

‘Goed,’ zei de man. ‘Ik heb niets tegen mensen die een onverwachte dood verkopen. Kom, we gaan een glaasje *piquette* drinken.’ En hij gaf Angelo een stevige klap op zijn schouder.

Die fameuze *piquette* was een niet onaardige lichte rode wijn.

‘De zwartrokken van het klooster lopen een kwartmijl door het bos om hier hun wijntje te komen drinken,’ zei de man.

‘Ik dacht,’ zei Angelo naïef, ‘dat ze alleen dronken van die mooie

bron aan de kant van de weg onder de platanen. Trouwens, mogen ze hier wel wijn komen drinken?’

‘Strikt genomen mag er niks,’ zei de man. ‘Is het een voormalige onderofficier van het 27^e regiment van de lichte cavalerie toegestaan herbergier te spelen op een landweg waar alleen vossen komen? Staat dat soms in de mensenrechten? Die zwartrokken zijn brave jongens. Weliswaar is er soms wat klokgelui en wat vertoon met vlaggen en trompetten in de passietijd, maar hun echte werk is het bewerken van het land. En geloof me, dat doen ze uitstekend. Hebt u weleens een boer op zijn wijn zien spugen? En zegt hun voorganger niet: “Drinkt, dit is mijn bloed?” Het enige wat ik heb gedaan is mijn nicht wegsturen. Die stoorde hen. Vanwege haar rokken waarschijnlijk. Als je die uit overtuiging draagt is het klote om iemand tegen te komen die ze alleen maar draagt uit noodzaak. Tegenwoordig ben ik helemaal alleen in de tent, wat wilt u dan dat ik doe als ze zo nu en dan een afzakkertje komen nemen? Iedereen heeft er baat bij. Is dat niet het belangrijkste? En trouwens,’ ging hij verder, ‘ze gedragen zich als echte heren. Ze komen niet via de weg. Ze maken een flinke omweg door de bossen – wat toch heel loffelijk is als je dorst hebt – met het oog op boetedoening en de hele santenkraam, waarin ze beter zijn dan ik. En ze komen achterom, waar ik altijd de deur van de paardenstal open laat staan, wat voor iemand met de nodige trots ook al een vernedering is. Hoe dan ook, wie had kunnen denken dat ik ooit kantinehouder zou zijn!’

Angelo dacht daar diep over na. Hij begreep dat je als enige bewoner van die zwiiggende bossen behoefte had aan gezelschap en aan een gesprek met de eerste de beste.

‘Als vriend van het volk,’ zei hij bij zichzelf, ‘ben ik net als die onderofficier aan de kant van de weg waar alleen maar vossen langskomen. De liefde is belachelijk. Men zal zeggen: *Laat ons met rust; de waarheid is in de blote schouders van die vrouw die u koffie gegeven heeft. Ze waren mooi en de kuiltjes lachten lief, ondanks hun bruine kleur. Wat wilt u nog meer! Had u daarnet soms problemen met de bron of met de koele schaduw van de beuk en de populieren die zo vriendelijk glinsterden? Maar met beuken,*

populieren en bronnen kan men egoïstisch zijn. Wie leert mij egoïst te worden? Die man hier met het rode vest op zijn blote lijf is vast en zeker heel tevreden. Hij kan met de eerste de beste praten over wat hij maar wil.' De stilte van de bossen had diepe indruk op Angelo gemaakt.

'Ik heb geen eetkamer,' zei de tevreden man tenslotte. 'Gewoonlijk eet ik mijn prak aan dat marmeren tafeltje daar. Ik denk dat het nogal onnozel is om aan twee aparte tafeltjes te gaan eten. Temeer omdat ik ieder moment op zou moeten staan om u te bedienen. Hebt u er bezwaar tegen om samen te eten? Ik zal me gedragen als u dat prettig vindt, maar ik ben alleen, en...' (dat laatste woord trok Angelo over de streep). Ze kwamen overeen dat hij zijn eigen wijn zou betalen.

Hij gedroeg zich trouwens netjes; hij had op bivak geleerd te eten zonder op zijn stropdas van borsthaar te morsen.

'Over het algemeen zijn dit soort herbergen nogal gevaarlijk,' zei Angelo. 'Ze hebben er altijd wel een oven om de lijken te verbranden en een put om de beenderen in te gooien.'

'Ik heb wel een oven, maar geen put,' zei de man. 'Vergeet niet,' ging hij verder, 'dat men die beenderen makkelijk in het bos kan begraven, waar zelfs de duivel ze niet zal vinden.'

'In mijn huidige gemoedstoestand,' zei Angelo, 'zou een dergelijk avontuur me zeer welkom zijn. De mensen zitten vreemd in elkaar. Dat hoef ik waarschijnlijk niet te zeggen tegen een onderofficier die de eer had deel uit te maken van het 27^e regiment van de lichte cavalerie. Maar ik heb zelf met zulke moeilijke dingen te kampen gehad, dat het me goed zou doen aangevallen te worden door een stel wilde, vastberaden kerels die op mijn beurs uit zijn, en galeien en zelfs het schavot alleen menen te kunnen vermijden door mij wanhopig naar het leven te staan. Ik zou verheugd de strijd aangaan, zelfs op dat smalle trapje daar, waarop schijnbewegingen moeilijk zijn. Zelfs in een zolderkamer waarvan de deur niet sluit en ik de moordenaars op blote voeten naar boven zou kunnen horen komen. Ik zou tegen mezelf zeggen dat ik maar twee pistoolschoten te vergeven heb en dat ik daarna de zaak moet regelen met het scherpe stilet dat ik altijd bij me heb...' Zijn verklaring was erg melancholiek en hij was heel